

Věc: Posudek školitele diplomové práce

Název diplomové práce: Atypické pohřbívání ve středověkých Čechách

Autor: Bc. Miroslava Hladíková

Obor: Archeologie

VŠ: Archeologický ústav FF JU v Českých Budějovicích

Volba tématu

Zvolené téma se zabývá odlišnostmi od normalizovaného pohřebního ritu středověké (křesťanské) společnosti na území Čech z pohledu interdisciplinárního výzkumu a s důrazem na archeologickou problematiku.

V případě předložené diplomové práce se jedná o pokus prezentovat na vybraných příkladech předchozí bádání o atypickém způsobu pohřbívání ve středověku a začlenit poznatky do širšího dobového společenského rámce. V tomto smyslu se jedná o téma žádoucí a přínosné.

Metodologie

Autorka používá převážně jednoduchou deskripční metodu práce, vycházející z přejímaných textů historické, národopisné a archeologické literatury.

Forma diplomové práce

Absolventská práce má 77 stran textu a 42 obrazových příloh; nemá resume. Tím, že obsahuje více než 170 000 znaků včetně mezer, splňuje požadavek na rozsah diplomové práce. Je členěna do 10 kapitol s připojeným seznamem použité literatury.

Koncepce práce je srozumitelná; je pojatá jako obecný přehled o atypických způsobech pohřbívání a v rámci podkapitol jsou uvedeny vybrané příklady archeologických nálezů z Čech ve středověku a raném novověku.

Formální stránka diplomové práce zahrnuje vedle rozsahu a koncepčního pojetí i pohled na nezákladnější složky psané odborné stati. Sem patří vedle gramatiky a stylistiky také odkazový aparát a oborová terminologie.

Jazykové vyjadřovací prostředky M. Hladíkové považují za dobré s bohatým slovním rejstříkem a správným používáním oborové terminologie. Na rozdíl od odkazované literatury, jež až na výjimky odpovídá požadavkům na způsob citací v odborné archeologické literatuře, má autorka problémy s citací pramenů, které uvádí v textu a seznamu literatury odlišně (viz v textu uvedená „Kosmova kronika“ a „Zbraslavská kronika“). To znamená, že odkaz z textu nelze v seznamu literatury nalézt, neboť tam jsou kroniky uvedeny pod jmény

vydavatelů¹. V seznamu literatury je uvedeno několik titulů, které textová část autorčiny práce neobsahuje². Některé z citací odborné literatury jsou uvedeny chybně³ a někteří z autorů, opakovaně uvádění v textu, jsou zcela bez odkazů na jejich práce, z nichž autorka přejímá informace⁴.

Na rozdíl od stylistiky, díky níž je převážná část práce čtivá, má autorka určité problémy s gramatikou, kde především interpunkce⁵ a 14 hrubých chyb zbytečně snižují formální kvalitu rukopisu.

Celkově lze hodnotit formální stránku předložené diplomové práce za splňující požadavky na její obhajobu. Pokud by autorka s tématem pracovala dál, doporučuji doplnit a opravit shora uvedené nedostatky v citačním aparátu a gramatice.

Obsah diplomové práce

M. Hladíková se ve své absolventské písemné práci zaměřila na atraktivní téma, které je dlouhodobě interdisciplinárně zkoumáno. Vedle pramenů písemných, historické a zvláště národopisné odborné literatury se tématem zabývá i archeologie a přírodověda. Cílem práce bylo prezentovat výsledky současného mnohooborového stavu bádání dané problematiky a komparovat je s poznatky archeologickými. Tomuto pojetí odpovídá obsahové členění práce zhruba na tři bloky, zaměřené na: 1/ dějiny bádání o pohřebním ritu ve středověku včetně atypických pohřbů (kap. 3-6, 38 stran); 2/ archeologické doklady atypického pohřbívání ve středověkých Čechách (kap. 8, 18 stran) a 3/ souhrn historicko-archeologických poznatků včetně půlstránkového závěru (kap. 9-10, 8 stran). Jako samostatný exkurz je připojena přírodovědně-lékařsky zaměřená kapitola o posmrtných změnách (kap. 7, 4,5 strany).

Rozsah jednotlivých kapitol ukazuje na textovou nevyváženost ve prospěch informací obecného charakteru, kdy první tematický blok tvoří větší část celé práce, a v případě, že sem zařadíme stejným stylem pojatý obecný popis z bloku tři (shrnutí poznatků), je ryze deskripční text, založený výhradně na přejímání informací od jiných autorů, ještě výrazně vyšší.

V první části své práce prokázala autorka dobrou znalost obecné problematiky (smrt a pohřbívání ve středověku) s využitím základní evropské i domácí historické, národopisné a archeologické literatury.

Po tomto úvodu má následovat hlavní téma magisterské práce v oboru archeologie, tj. prezentace a analýza archeologických pramenů za použití komparativních ad. metod, které vedou v závěrečném souhrnu k zobecnění

¹ Viz na str. 74: Fiala, Z. 1976: Zbraslavská kronika. Praha a na téže straně: Bláhová, M. – Fiala, Z. 1972: Kosmova kronika česká. Praha.

² Např. Hrubý 1949; Krumphanzlová 1971 a Navrátilová 1997

³ např. Unger 2005 na str. 13, Kyselý 1940 na str. 42

⁴ např. H. Zoll-Adamikowa, Lubor Niederle na str. 66 ad.

⁵ desítky příkladů jsem vyznačil do posuzovaného rukopisu autorčiny práce.

poznatků (syntéza včetně kritického zhodnocení pramenné základny), vyplývajících z předloženého rozboru archeologické problematiky⁶.

Do hlavní kapitoly své práce (kap. 8 – Archeologické doklady atypického pohřbívání v Čechách) autorka zařadila bez bližšího zdůvodnění 19 lokalit, z nichž jedna do ní nepatří (jedná se o moravské Staré Město “Na Valách“) a ostatní jsou uvedeny v abecedním seznamu formou holé deskripce, přejaté výhradně z odborné literatury⁷. To by kvalitu práce zásadně neovlivnilo, pokud by autorka k prostému popisu vybrané lokality či nálezové situace připojila zdůvodnění jejího výběru (např. proč ji upřednostnila před jinými typově podobnými) a kriticky zhodnotila stav poznání ve vztahu k vybranému tématu, chronologickému zařazení, společenskému dobovému významu apod. Bez tohoto komentáře se jedná o pouhý seznam příkladů atypického pohřbívání bez datačního a typologického členění, kompletně přejatý od jiných autorů. I finální kapitoly, jež by měly být syntézou a kritickým zhodnocením archeologické problematiky (kap.9-10), jsou pojaty zcela obecně s odkazy na přejímané informace z odborné literatury jako je tomu v úvodu práce (v kap. 3-6).

Nepochybně přehlednější by bylo, pokud by autorka pro vybrané příklady archeologických nálezů atypického pohřbívání zvolila buď členění podle období (raný, vrcholný, pozdní středověk a raný novověk) nebo podle jí v kap. 6 uvedených skupin (epidemie, delikventi, vampíři atd.). Z abecedního přehledu vybraných archeologických lokalit (kap. 8), ani ze závěrečného hodnocení (kap. 9-10), se čtenář nedozví nic o významu vybraných lokalit a nálezů pro dobové společenské prostředí, jaké historické souvislosti tyto hmotné prameny reprezentují, čím jsou si typologicky, lokalizací či výbavou blízké nebo naopak, v čem se odlišují atd. atd.⁸. Pro rozvedení závěrečných úvah o jednotlivých archeologických nálezech by bývalo stačilo uvést, že je - v případě, že by autorka zvolila chronologické řazení vybraných lokalit - zastoupeno 14 lokalit z raného středověku, 2 z vrcholného středověku, žádná z pozdního středověku a 2 z raného novověku; v případě řazení podle autorkou uvedených skupin by jako východisko pro následnou analýzu stačilo rozvést statistiku, že v textu uvedené

⁶ Dle kritérií, stanovených pro magisterské práce ředitelem AÚ FF JU v Českých Budějovicích (viz www.jcu.cz) se jedná především o následující: „samostatně zpracovat problematiku na základě veřejně dostupných informací (odborná literatura, nálezové zprávy, katalogy apod.) s žádoucím rozšířením zpracovávaného tématu o nové prameny (archeologické nálezy a lokality, metodické novinky), moderní způsoby zpracovávání a hodnocení (databáze apod.); shrnout poznatky do přehledných závěrů se schopností kritiky pramenů, oborových metodik a zhodnocení stávajícího stavu zpracování zadané problematiky včetně obhájení přínosu magisterské práce v oblasti archeologie“

Bez bližšího zdůvodnění, proč byly vybrány právě prezentované lokality, si čtenář nutně pokládá otázku, proč jsou některé (tedy uvedených 19) popsány podrobně v textu a další jsou pouze zmíněny, byť je jejich historický význam nepochybně srovnatelný – jedná se např. o dalších 5 českých lokalit s atypickými raně středověkými pohřby, které autorka uvádí na str. 64; příkladů z různých období a různých typů atypického pohřbívání je samozřejmě mnohokrát více, než je uvedeno v prezentovaném autorčině výběru. Přesto by autorkou vybrané příklady byly dostatečné, pokud by v práci zdůvodnila, proč vybrala právě tyto (chronologický, typologický význam apod.).

⁸ U některých lokalit není datace uvedena vůbec (Březno u Loun - str. 48), u jiných chybí i nejzákladnější charakteristika lokality (Hradec u Němčic – s. 51), takže čtenář neví, zda se jedná o sídliště, pohřebiště, samostatný nález apod.

příklady reprezentují 11 hřbitovních lokalit, 5 sídlištního typu a 2 představují lokality, spojené s historickým vykonáváním hrdelního práva.

Pokus o shrnutí archeologických poznatků, jemuž jsou věnovány ca 2 strany textu, je podán buď v obecné rovině formou přepisu informací, přejatých od jiných autorů (Beranová – Lutovský; Krumphanzlová; Králíková; Tomková ad.) nebo jako velmi stručný (až náznakový) přehled o polohách mrtvých či částech jejich těl, resp. předmětech z hrobů bez chronologického odlišení (téměř výhradně raný středověk).

Práce tak neobsahuje autorčinu osobní badatelskou invenci, která by alespoň v základní analytické formě (statistiky, chronologické či typologické komparace, kritické posouzení pramenů a stavu archeologického poznání apod.) vedla k závěrům o časovém a kvantitativním zastoupení lokalit či nálezů atypického pohřbívání z území Čech, jeho porovnání s formou normativního (křesťanského) pohřbívání a podala informace o společenském vývoji, případně proměnách atypického způsobu pohřbívání v průběhu mnohaletého vývoje od raného středověku po raný novověk⁹.

Celkově lze k obsahové stránce předložené diplomové práce shrnout, že autorka prokázala znalost vybraného historického tématu v základních mezioborových souvislostech, její vyjadřovací schopnosti i užití odborné literatury odpovídají požadavkům na daný typ absolventské práce, avšak text má charakter spíše kulturně-historické studie obecného zaměření (problematika smrti a pohřbívání), než studie archeologické s požadovanou kritikou pramenné základny, aplikací moderních oborových metodik a analýzou i syntézou poznatků z dějin hmotné kultury.

Závěrečné zhodnocení

Protože předložená práce z větší části odpovídá požadavku na formální a obsahovou stránku diplomové práce, hodnotím ji známkou „velmi dobře“.

V Českých Budějovicích 16. 8. 2011

doc. PhDr. Rudolf Krajč, CSc.

⁹ V hlavní části práce chybí nejen zdůvodnění výběru prezentovaných lokalit a jak velkou skupinu uvedený příklad zastupuje, ale i komentář či autorčina diskuse k otázkám, proč například nejsou v textu zastoupeny žádné lokality a nálezy z pozdního středověku (stav bádání ??, společenské poměry ?? apod.), až na výjimky ani ze středověku vrcholného či raného novověku. To by bylo důležité vysvětlit i z toho důvodu, že takové archeologicky zkoumané lokality z našeho území existují. Jen namátkově je možno jmenovat lokality s doklady novověkého vampyrismu (Ernée – Český Krumlov), hromadné hroby či atypické jednotlivé pohřby z třicetileté a dalších novověkých válek a epidemií (Písek, Tábor ad.), popraviště v poslední době podrobně publikovaná z oblasti jižních Čech (Fröhlich, Michálek, Kovář), nové metody práce při průzkumu a dokumentaci historického pohřebního ritu (např. osária, krypty, hrobky) atd. atd.

Okruhy otázek k obhajobě ve vztahu k předložené diplomové práci.

1/ Projevily se na Vámi studovaných archeologických pramenech z 10.-17. století společenské proměny v oblasti duchovního života, náboženství a tradic, jež souvisely s dobovými představami o smrti, umírání a pohřebním ritu (např. v období mezi raným a pozdějším středověkem, mezi středověkem a novověkem apod.) ?

2/ Jaký je současný stav archeologického poznání atypického způsobu pohřbívání na našem území ve Vámi sledovaném období středověku a raného novověku?

- vysvětlete, proč jsou některé Vámi popsané kategorie hmotných pramenů (9 skupin) v archeologii zastoupeny množstvím dokladů a jiné minimálně.
- jakými směry se v současné době vyvíjí bádání o historickém pohřebním ritu. Jmenujte hlavní reprezentanty a metody výzkumu.

3/ Jaký je stav historicko-archeologického poznání středověkého a novověkého pohřebního ritu na jihu Čech. Uveďte lokality, osobnosti a metodické či nálezové příklady výzkumů nadregionálního významu.